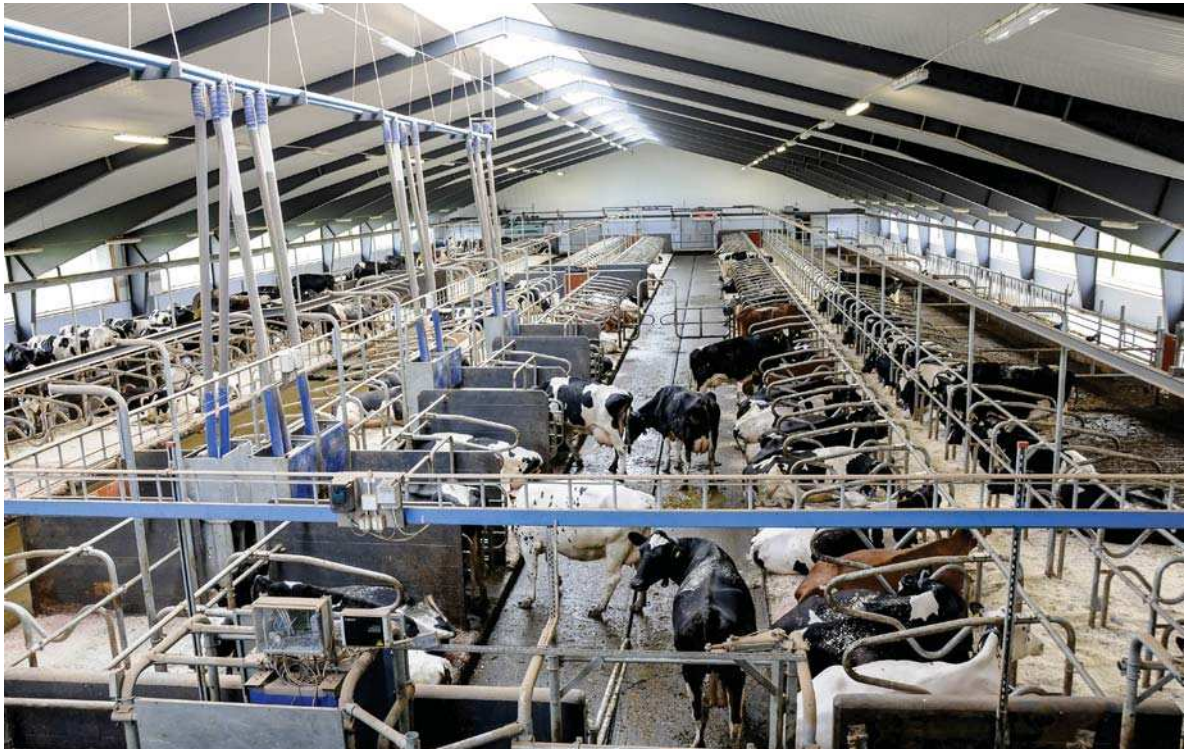

Svenske erfaringer med

Eivind Hageberg
Utredet AgriAnalyse
eivind.hageberg@agrianalyse.no

Utviklingen i svensk melkeproduksjon med større enheter og økt spesialisering har redusert kjøttproduksjonen på mjølkebrukene, og denne nedgangen har ikke blitt kompensert med økt ammekuproduksjon. Foto: Rasmus Lang-Ree

For å belyse utviklingen ser AgriAnalyse i rapporten «Synkende svensk storfeproduksjon» (utført på oppdrag for Geno, Nortura og Tine) på utviklingstrender i storfeholdet i Norge og Sverige. Historisk har en kombinert produksjon av mjølk og kjøtt basert på grovfôrressurser vært viktig begge land, blant annet

fordi det har gitt bedre økonomi for bonden. Denne produksjonsformen har også sikret samfunnet effektiv ressursutnyttelse og en høy produksjon av storfekjøtt og mjølk. Spørsmålet er om vi i har havnet i en situasjon hvor den enkelte bondes økonomiske tilpasning til rammevilkårene for sin produksjon gjør at balansen i kombinertproduksjonen forrykkes.

(Svensk rød boskap) har blitt erstattet av mjølkerasen Svensk holstein, som i dag er å finne i over halvparten av alle besetninger. Gjennomsnittsavdrått er blant de høyeste i verden; hver svenske ku ga i 2011 fra seg 9 210 liter mjølk.

Mjølkeproduksjonen har gått ned

Til tross for denne imponerende utviklinga har totalproduksjonen av mjølk falt siden 2004. Når EU-medlemskapet ble inngått i 1995 lå de rett under den kvota de ble tildelt av EU på 3,3 millioner tonn. I 2012 var kvota oppe på 3,6 millioner tonn, men produksjonen var nede i 2,9 millioner tonn.

Sentralt for utviklinga på mjølke markedet er det fallende forbruket av drikke mjølk. Hvis avsetningsnivået skal opprettholdes, må avsetningen skje i andre kanaler som ost eller

Større og mer effektive bruk

I løpet av de siste 20 årene har mjølkeprodusentene i Sverige blitt mange færre og mye større: Som vi ser i tabell 1 har antallet svenske mjølkebruk fra 1990 til 2012 sunket med 80 prosent til 4 968, samtidig som et gjennomsnittsbbruk i dag har 70 mjølkekyr, tre ganger så mange som i 1990.

Spesialiseringsgraden har også økt: Kombinerttrasen SRB

Tabell 1. Struktursammenlikning Norge og Sverige, 1990 og 2012.

	1990	2012	% endring
Mjølkebruk, Norge	27 817	9 831	-65 %
Mjølkebruk, Sverige	25 921	4 968	-81 %
Gjennomsnitt mjølkekyr, Norge	12	24	99 %
Gjennomsnitt mjølkekyr, Sverige	22	70	215 %
Gjennomsnitt avdrått, Norge	6 363	7 132	12 %
Gjennomsnitt avdrått, Sverige	7 067	9 210	30 %

Det er ukorrigert avdrått for kyr i nasjonale kukontroller i 2011 som ligger til grunn for tallene for gjennomsnittsavdrått. Kilde: AgriAnalyse/SSB/Jordbruksverket/Tine/LRF Mjølke

» Norsk storfekjøttproduksjon synker og melkeproduksjonen er stabil i et økende marked. Norge står altså overfor en rekke avveininger om hvordan produksjonen av mjølk og storfekjøtt skal organiseres og videreutvikles framover.

spesialisert storfeproduksjon

yoghurt. På disse markedene er konkurransen høy, og da særlig i Sverige som er medlem av det indre markedet i EU. Siden 1990 har markedsandelen for svensk ost og syrnede produkter falt med 20 prosentpoeng.

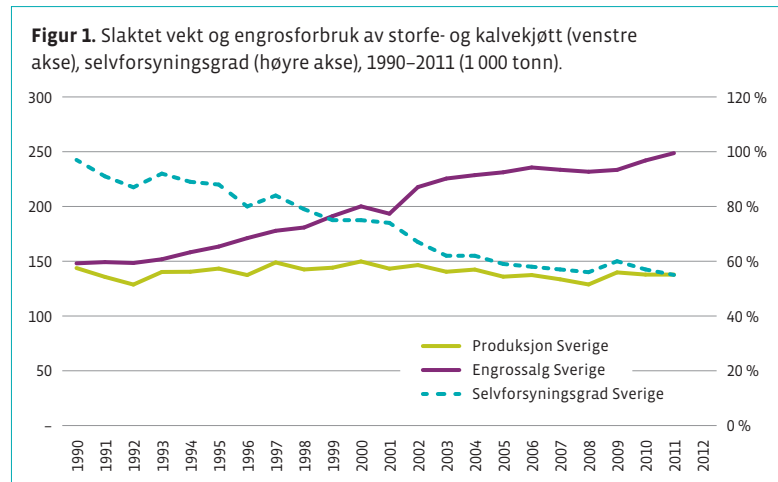
Høyere konkurranse gir lavere priser til bonden, noe som sammen med stigende produksjonskostnader har gitt svenske mjølkebønder dårligere økonomi. Dette fører igjen til at effektiviseringspresset opprettholdes. Konsekvensen er tydelig: Bøndene vil ikke produsere til de prisene som tilbys, og nedleggelsene fortsetter i høyt tempo. Det svenske bondelaget kunne i mai 2013 melde at hvis utviklingen fortsatte, ville den siste svenske mjølkebonde slutte i 2050.

Mindre mjølk = mindre kjøtt

Reduksjonen i antallet mjølkekyr har gitt færre kyr til slakt og færre kalver, og kjøttproduksjonen har falt siden 2000. Sammen med en befolkningsøkning og en kraftig økning i storfekjøttforbruket per person har dette gitt fallende dekning av det nasjonale markedet. Svensk storfekjøtt dekker nå 55 prosent av det nasjonale forbruket. Økningen i antallet ammekyr har pågått i flere år, men har ikke vært i nærheten av å kompensere for fallet i mjølkekyr. I stedet har en fått oppblomstring av mindre ammekubesetninger med mer ekstensiv drift.

Tilsvarende som på ostemarkedet er konkurransen sterk på markedet for storfekjøtt i Sverige. Her tyder studier på at mens svenskene har høyere produksjonskostnader, har de ikke klart å ta ut høyere pris for miljøvennlig produksjon og høy dyrevelferd. Dette har bidratt til at bytteforholdet mellom mjølk og kjøtt svært lenge har gått i mjølkas favør: De bøndene som har ønsket å satse, har fått mer igjen for en satsning på mjølkeproduksjon enn kjøttproduksjon, til tross for stigende etterspørsel.

Kort oppsummert ser vi altså at endret forbruk og lav mjølkepris,

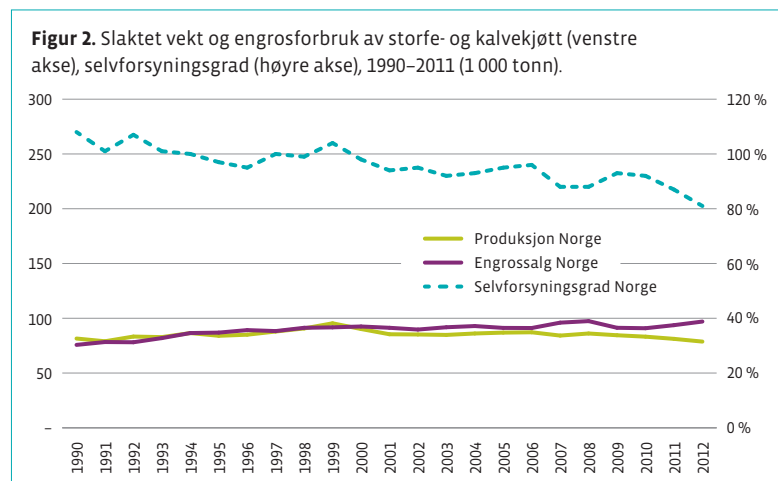
Engrosforbruk er total tilgang på råvarer av storfe- og kalvekjøtt for menneskelig forbruk, og inkluderer forbruk i husholdningen og næringsmiddelindustrien og import, og er fratrukket eksportert. Vekten inkluderer bein. Kilde: AgriAnalyse/Jordbruksverket

sammen med en enda dårligere pris på storfekjøtt, presser de gjenværende storfebønderne til å effektivisere og spesialisere mjølkeproduksjonen. Dette gir færre kyr og færre kalver, som gir lavere kjøttproduksjon fra mjølkeprodusenter. Rammevilkårene gitt av offentlig politikk og markedet er i dag ikke innrettet for å bygge opp en spesialisert storfekjøttproduksjon stor nok (og konkurransedyktig nok) til å forsyne det svenske markedet.

Så hva med Norge?

Her ser vi både likhetstrekk og sentrale forskjeller til utviklinga i Norge. For det første ser vi at utviklinga mot færre, større og mer spesialiserte bruk også pågår i Norge, men i et lavere tempo. NRF har til nå holdt stand på mjølkebruket, men andelen har vært svakt fallende på 2000-tallet.

Forbruket av drikkemjølk har falt hurtigere fra 1990 til 2012 i Norge enn i Sverige. Å sikre avsetningen på

Kilde: AgriAnalyse/Nortura

» Svenske erfaringer med spesialisert storfeproduksjon

markedet for ost har også til en viss grad vist seg vanskelig. Her har blant andre Torbjørn Tufte i AgriAnalyse-rapporten «Stagnasjon i norsk produksjon – importvolum i vekst» vist hvordan osteimporten har tatt stadig større markedsandeler i et voksende ostemarked.

Reduksjonen i antallet mjølkekyr har gitt fall i kjøttproduksjonen siden 2008. Økningen i antallet ammekyr har til nå ikke kompensert for dette, men veksten har vært kraftigere enn den var når svenskene først begynte med ammeku i større omfang. Hva gjelder bytteforholdet mellom storfekjøtt og mjølk, er dette i mjølkas favør også i Norge – men forskjellen er mindre enn i Sverige.

Hvilken politikk velger vi?

Vi kan framheve tre elementer fra den svenske erfaringen som det er viktig å forholde seg til:

For det første ser vi at en stor del av problemet svenskene

har opplevd kan knyttes til økte problemer med avsetning i det nasjonale markedet, spesielt på ost og syrnede produkter. Svenske produsenter kan av ulike årsaker ikke konkurrere med kostnadsnivået hos andre produsenter i EU. Utviklinga i Norge er liknende, men Norge har mer beskyttelse enn Sverige gjennom sitt nasjonale tollvern. Et effektivt tollvern på primærprodukter er svært viktig for kjøtt- og mjølkebransjen, som vist i det siste

halvårets tolldebatt i media.

For det andre ser vi at den fallende kombinerte storfekjøttproduksjonen til nå ikke har blitt møtt med økt ammekuproduksjon. Det skal en stor vekst i antallet ammekyr til for å erstatte et fall i mjølkeproduksjonen, noe som har vist seg å være krevende i Sverige. Heller ikke Norge har til nå klart dette. Vi har flere styringsmidler tilgjengelig enn svenskene, men som Ekspertgruppa for storfekjøttproduksjon påpekte i vår er det en voldsom

økning som må til for å nå målet. Er dette samfunnsøkonomisk lønnsomt og gjennomførbart?

For det tredje viser Sverige oss at større enheter og økt spesialisering ikke alene holder totalproduksjonen oppe, noe Norge har som målsetning å gjøre. Lønnsomheten for den enkelte bonde og *mange nok bønder* er avgjørende. Det bør alle partier som ønsker å styrke primærproduksjonen, næringsmiddelindustrien og sikre norsk matforsyning ta med seg inn på Stortinget.

SMÅTT TIL NYTTE

Flyttetidspunkt påvirker kalvingsforløp

En undersøkelse ved Foulum i Danmark viser at sen flytting av kua til kalvingsbinge øker risikoen for at kalvingsforløpet blir forlenget. I forsøket ble kyr flyttet enten i god tid før kalving, tidlig i kalvingens første fase (den fasen da fødselsveien utvides) eller sent i første fase. Fot kyrne som ble flyttet sent i første fase tok kalvingsfase to der kalven drives ut lengre tid. Disse kyrne lå også mindre siste timen før kalving. Resultatene viser at sen flytting av kua øker risikoen for et forlenget kalvingsforløp. Dette vil medføre økt smertebelastning for kua og økt risiko for kalvingsvansker. Det ble ikke funnet negative effekter av flytting i god tid før kalving.

www.landbrugsinfo.dk

McHale C460 Fôrutlegger & Haldblåser

Nyhet

Cashels Balledeler m/ filmholder

Maskindrift A/S – Nævisdal – 4821 Rykene – Tlf. 37 09 33 30 – www.maskindrift.no